

Vaasan Työväenopiston Opiskelijat ry:n 100-vuotisjuhlan ohjelma lauantaina 7.10.2023

Café Almatar kello 14

Täytekakkukahvit

Kansalaisopisto Alman juhlasali kello 15

Musiikkia – Opiston Jazz-yhtye

Tervehdyssanat Vaasan Työväenopiston Opiskelijat ry pj Ritva Vainio

Juhlamalja

Kansalaisopisto Alman tervehdys rehtori Sannasirkku Autio

Musiikkiesitys – Emma Lindahl

Juhlapuhe emeritusprofessori Ilkka Virtanen

Musiikkiesitys – Emmi Saramäki

Runonkulkijat

Musiikkia – Vaasan Naiskuoro

Vapaa sana

Loppusanat

Lähtömusiikkia – Vaasan Naiskuoro

Tilaisuuden juontaa apulaisrehtori Marianne Waltermann.

Omaehtoisella aikuisopiskelulla tärkeä sija elinikäisessä oppimisessa

Professori Ilkka Virtanen

Juhlapuhe Vaasan Työväenopiston Opiskelijat Ry:n 100-vuotisjuhlassa 7.10.2023

Kansalaisopisto Alma

Vaasan yliopiston lukuvuoden avajaisjuhlallisuuksien puheissa kuukausi sitten nostettiin erityisesti esiin kolme yliopiston tuloksekkaalle toiminnalle tärkeää tekijää: 1) sivistys, 2) tiedollisen ja taidollisen osaamisopimisen luominen ja ylläpitäminen sekä 3) yhteisöllisyys. Näiden ominaisuuksien todettiin olevan tärkeitä, ei ainoastaan yliopistolle itselleen, vaan myös yhteiskunnalle – niin omalle kansakunnalle kuin globaalistakin – ja yliopistoyhteisössä toimiville henkilöille yksilötasolla.

Onko tässä painotuksessa erityistä uutta, ennen tiedostamatonta? Ei varsinaisesti, mutta on ilmeistä, että nämä yleiset tekijät ovat välillä olleet yliopistojen toimintaa kehitettäessä taka-alalla ja huomio on kiinnittynyt erilaisiin yksittäiskysymyksiin: hallintorakenteisiin, rahoitusjärjestelyihin, tietojärjestelmien kehittämiseen jne. Yksityiskohtaiset toimenpiteet ovat kuitenkin johdettavissa näistä yleisistä linjauksista.

Kun nyt olemme viettämässä Vaasan Työväenopiston Opiskelijat Ry:n 100-vuotisjuhlaa, on syytä kääntää katse 100 vuoden takaiseen ja sitä edeltävään aikaan ja tarkastella, minkälaiset olivat koulutukseen liittyvät olosuhteet silloin ja mitä näkökohtia pidettiin tärkeinä koulutusolosuhteita kehitettäessä.

Perusta maamme opistoliikkeen synnylle juontaa alkunsa 1800-luvun yleisistä kulttuurivirtauksista ja yhteiskunnallisista muutosprosesseista. Kansalliset herätysliikkeet, jotka viime kädessä tähtäsivät itsenäisyyden saavuttamiseen, synnyttivät vaatimuksen yleisen kansansivistyksen kohottamiseksi. Tavoitteena oli erityisesti kansakoulua käymättömän aikuisväestön innostaminen tietojensa ja taitojensa lisäämiseen. Kansansivistys-käsite pohjautui J. W. Snellmanin 1840-luvulla muotoilemaan ideologiseen määrittelyyn, jossa pidettiin tärkeänä sivistää Suomen kansaa valtion ja kansakunnan edun nimissä. Myös Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen oli voimakas kansansivistyksellisten aatteiden julistaja. Yrjö-Koskinen muotoili näkemyksensä seuraavasti: ”Ainoastaan se kansa, jonka sivistys on rahvaan omistama ja rahvaan kaikkiin kerroksiin tunkeutunut, ainoastaan semmoinen kansa on sivistyksen nojassa voimakas”.

Aikakauden yhteiskunnallisista muutosprosesseista merkittävin oli 1800-luvun loppupuolen voimakas teollistuminen. Se synnytti uutta työväenluokkaa erityisesti kaupunkeihin. Merkittävä osa teollisuudesta oli puuvillatehtaita, joissa työväen pääosa oli naisia. Naisilla ei tuohon aikaan ollut yläluokkaa lukuun ottamatta juuri minkäänlaista koulutustaustaa. Koulutuksen puutteellisuudesta syntyi into aikuisväestön yleissivistävään koulutukseen työn ohessa. Sivistystyön tärkeimpiä työkaluja tulivat olemaan kansanopistot, kansalais- ja työväenopistot sekä kansankirjastot. Ennen näiden oppilaitosten perustamista niiden taustayhteisöllä oli jo ollut – usein pitkäänkin – kansansivistystyöhön liittyvää erillistoimintaa. Työväenopistojen tapauksessa taustayhteisöinä toimivat työväenyhdistykset.

Vaasassa oltiin kansansivistystyössä maamme eturintamassa. Vaasan työväenyhdistys perustettiin heti samana vuonna 1883 kuin maamme ensimmäinen työväenyhdistys Helsinkiin. Yhdistyksen ensimmäisissä säännöissä painottui kansankulttuuri vahvasti. Yhdistyksen tarkoituksena oli henkisen ja aineellisen vaurastumisen edistäminen kansassa, hyödyllisen kirjallisuuden hankkiminen ja levittäminen sekä juoppouden ja raakain tapain poistaminen yhteiskunnasta. Kirjaston hankkiminen oli aluksi keskeistä, mutta jo vuonna 1884 päätettiin pitää myös helppotajuisia luentoja.

Säännöllinen kurssitoiminta käynnistyi 1890 Kauppapuistikko 22:ssa sijainneessa ”korkeamman kansakoulun huoneistossa, Kivikoulussa”. Oppilaita haettiin mm. sanomalehti Pohjalaisessa julkais-

tulla ilmoituksella. Opiskeluun voivat osallistua niin vanhat kuin nuoret, sekä naiset että miehet. Opetus tapahtui iltaisin klo 20 ja 23 välillä, jotta työssä käyvätkin voivat osallistua. Opetus oli alkuun pienimuotoista. Osanottajia oli muutamia kymmeniä, opetustunteja 4 viikossa, yhteensä 40 tuntia lukukaudessa. Opetusta oli sekä suomeksi että ruotsiksi. Se oli maksullista.

Vaasan työväenopisto perustettiin vuonna 1907. Sekin oli syntyessään vasta toinen työväenopisto maassamme, Tampereella oli aloitettu 1899. Työväenopistolla oli alusta alkaen hyvä pohja sivistystyössään, sillä se voi tukeutua työväenyhdistyksen jo pitkään yleissivistävissä aineissa antamaan opetukseen.

Snellmanin tärkeänä pitämä huolehtiminen sivistyksestä on edelleen ajankohtainen, kuten alussa yliopiston yhteydessä jo totesin. Kansakunnan menestyminen voi perustua vain hyvään sivistystasoon sekä siihen liittyvään osaamispääomaan, sekä tiedolliseen että taidolliseen. Hyvä sivistystaso ja riittävä osaamistaso ovat luonnollisesti myös perusta yksilön hyvinvoinnille. Nykyään näistä pyritään huolehtimaan aivan lapsuudesta alkaen sekä koulutusta tarjoamalla että siihen myös kansalaisia aikuisikään asti velvoittaen. Nopeasti muuttuva yhteiskunta vaatii kuitenkin, että osaamistasoa on jatkuvasti päivitettävä.

Tullaan elinikäisen oppimisen alueelle. Täällä etenemismahdollisuudet ovat moninaiset. Koulutus- tarjontaa luovat yliopistot ja korkeakoulut, ammatilliset oppilaitokset, työmarkkinajärjestöt, kaupalliset toimijat, kunnat ja muut yhteisöt. Näillä kaikilla koulutuksen luonne lähtee niiden muusta omasta toiminnasta.

Vapaan kansansivistystyön merkeissä yli sata vuotta sitten syntyneellä työväen- ja kansalaisopistojen järjestelmällä ja kansanopistoilla on edelleen merkittävä sija tässä työssä. Toiminnan laajuus ja monipuolisuus ovat vuosikymmenten myötä kasvaneet ja ne kattavat nykyisin kulttuurin eri sektoreiden lisäksi myös esimerkiksi harrastustoiminnan ja jossain määrin myös muodolliset, jopa tutkintotavoitteiset opinnot. Vuonna 1907 kaksikielisenä oppilaitoksena aloittanut Vaasan työväenopisto – Vasa Arbetarinstitut, välillä myös kielen perusteella kahtena eri yksikkönä toiminut ja nykyisin muodon Kansalaisopisto Almanan saanut oppilaitos edustaa hyvin käsitystä siitä, mitä vapaale sivistystyölle omistautunut koulutusyksikkö voi parhaimmillaan kansalaisille tarjota.

Siitä huolimatta, että olemme kokoontuneet viettämään Vaasan Työväenopiston Opiskelijat Ry:n 100-vuotisjuhlaa, olen tähän asti pitäytynyt koulutusta tarjoavaan Vaasan työväenopistoon liittyvissä asioissa. Tietysti ei olisi opiskelijoita, jos ei olisi opistoakaan. Mutta parempi selitys rajaukselleni on se, että tämän juhlan ohjelmassa on myöhemmin opiskelijayhdistyksen historiikin esittely, missä opiskelijayhdistyksen vaiheet tulevat asiantuntevasti ja kattavasti esiin.

Opiskelijayhdistyksen osalta on kuitenkin syytä tuoda esiin, että se edustaa vahvasti kolmatta alus- esille ottamaani menestystekijää, yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys ilmenee ennen kaikkea opiskelijoiden keskuudessa vallitsevana toverihenkenä ja opiskelijoiden tukemisessa ja virikkeiden luomisessa niin opinto- kuin vapaa-ajankin toiminnoille. Kahvila Almattaren ylläpito on osaltaan myös osa opiston toimintaa. Vapaa-ajan toiminnoista keskeisiä ovat opinto- ja virkistysmatkojen järjestäminen ja Kesäkotin Pohjanpirtin ylläpito.

Oma toimintani vapaaehtoisen, työtehtävissä jo olevan aikuisväestön koulutuksen parissa on tapahtunut yliopistojen täydennyskoulutuksen, ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintojen, kesäyliopistojen sekä ammattijärjestöjen (Ekonomiliitto, Tekniikan Akateemiset) puitteissa. Näistä lähinnä vain kesäyliopistoilla on vapaaseen sivistystyöhön liittyvää toimintaa. Muilla koulutus on selvästi tutkintotavoitteista tai muuta ammatillista täsmäkoulutusta. Näkökulmani vapaaseen sivistystyöhön on siten omien havaintojen sijasta ollut ensisijaisesti ulkopuolista ja julkaistuihin lähteisiin perustuvaa.

Vaasan Työväenopiston (Vaasa-opiston) kurssitarjonnasta voin ilokseni kuitenkin tuoda esiin muutamata omaehtoista osallistumista kursseille eläkevuosieni ajalta:

- sienikurssi
- kaikki kolme veneilyyn liittyvää laivurikurssia
- kansainvälisenä yhteistyönä toteutettu Open Gate -projekti
- Vaasa 1918 -yleisöluentasarja (järjestämiseen osallistuneena)

Kokemukset osallistumisesta olivat yksinomaan myönteisiä.

Lopuksi vielä lämpimät onnittelut 100 vuoden ikään yltäneelle vireälle opiskelijayhteisölle ja menestyksen toivotukset myös tuleville vuosille. Aktiiviset opiskelijat ovat varmin tae sille, että myös Vaasan kansalaisopisto Alma pystyy jatkamaan ja kehittämään monipuolista ja laadukasta vapaata sivistystyötään.